

УДК 378.091.2.31-022.215(430)

ДУАЛЬНЕ НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ НІМЕЧЧИНИ

Надія Опущко,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри педагогіки і освітнього
менеджменту Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
<https://orcid.org/0000-0002-3013-2675>
e-mail: hmarka52@gmail.com*

Роман Гуревич,

*доктор педагогічних наук, професор, дійсний
член (академік) НАПН України, директор
Наукового інституту аспірантури і
докторантури Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
<https://orcid.org/0000-0003-1304-3870>
e-mail: r.gurevych2018@gmail.com*

Анотація. У статті проаналізовані результати опитувань студентів німецьких університетів, які навчаються за дуальною формою здобуття освіти. Авторами встановлено, що в Німеччині молодь обирає дуальне навчання керуючись економічною й академічною мотивацією. Зауважено на необхідності створення та закріплення зв'язків між різними пріоритетами зацікавлених сторін – університета, соціального партнера і здобувача освіти.

Ключові слова: дуальне навчання, соціальне партнерство, студенти, університети, освіта, Німеччина.

DUAL EDUCATION AT GERMAN UNIVERSITIES

Nadiia Opushko,
*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate
Professor, Associate Professor of the Department
of Pedagogy and Educational Management,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State
Pedagogical University*

Roman Gurevych,
*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Full
Member (Academician) of the National Academy
of Pedagogical Sciences of Ukraine, Director of
the Scientific Institute of Postgraduate and
Doctoral Studies of Vinnytsia Mykhailo
Kotsiubynskyi State Pedagogical University*

Abstract. The article analyses the results of surveys of German university students studying in a dual form of education. The authors have found that in Germany young people choose dual education based on economic and academic motivation. The authors emphasise the need to create and consolidate links between the different priorities of stakeholders – the university, the social partner and the student.

Keywords: dual learning, social partnership, students, universities, education, Germany.

Дуальне навчання (Duales Studium) – знаний світовий освітній тренд, який сформувався в Німеччині. Його зміст передбачає, що здобувачі освіти вивчають теоретичні основи професійної підготовки в закладі освіти, а практичні – на робочому місці, в конкретній установі/організації/виробництві, розв’язуючи реальні професійні завдання. В практиці дуальної підготовки саме Німеччина досягла значних успіхів упродовж останніх десятиліть. Про це свідчать результати економічних криз кінця ХХ початку ХХІ ст., з яких країна вийшла з незначними втратами. Спостерігаючи за успіхами Німеччини, чимало країн вирішили запозичити досвід дуального навчання, адаптувавши його до національних особливостей (Опушко, 2022). Кількість студентів, які навчаються за програмами дуального навчання,

неухильно зростає. У зв'язку з цим виникають цілком закономірні питання: як студенти навчаються за дуальною формою, що слугує мотивацією для вступу саме на дуальні освітні програми (ОП) тощо.

Метою дослідження є аналіз власних інтерв'ю зі студентами 7 семестру Міжнародного університету кооперативної освіти в Кельні (*Internationale Berufsakademie*), які завершують навчання на бакалавраті за ОП «Менеджмент».

Наразі в Німеччині нараховується близько 3,9 мільйона студентів. Ця цифра зросла у дванадцять разів з 1950 року. 9% студентів-першокурсників обирають дуальні ОП (Himmelrath, 2019, *Unterrichtung durch...*, 2023). Більшість з них навчаються в університетах прикладних наук, що пропонують понад 1000 програм дуального навчання щорічно. Лише 7% студентів відраховуються з різних причин (порівняно з 28% на традиційних бакалаврських програмах) (Kühne, 2017). Вивчення досвіду німецьких університетів засвідчив, що досі не досягнуто балансу між теорією в університеті та практичним навчанням у компаніях. Проведене інтерв'ювання студентів дуальних ОП надає інформацію про те, як вдається балансувати між вимогами всіх суб'єктів освітнього процесу. Зв'язок між університетом, з одного боку, і компанією-партнером, з іншого, – є специфічним і повинен усвідомлюватися кожним студентом індивідуально.

Ключовими питаннями, які були поставлені респондентам такі:

– Як студенти сприймають програму дуального навчання на порозі її завершення?

– Як студенти сприймають дуальні ОП, беручи до уваги вимоги соціальних партнерів і університету?

– Які амбіції мали студенти до початку навчання і як вони трансформувалися під час навчання і на етапі його завершення?

Провідним завданням, що було поставлене на початку дослідження, – з'ясувати, на чому більше зосереджена увага студентів – на теоретичному навчанні в університеті чи на практичному в компанії. Крім того, треба було встановити, що мотивує студентів перед початком навчання за дуальними ОП. Яке значення мають загальні соціальні явище академізації та економізації для вибору курсу навчання тощо.

Німецькі науковці А. Агарвала і Т. Керштан (A. Agarwala, T. Kerstan, 2017) розглядають дуальні ОП як відповідь на соціальний виклик: «Соціальний тиск, який часто чинять батьки, приводить до

університетів чимало студентів, які не почуваються там комфортно. Річ у тім, що їх справжні таланти залишаються нерозкритими, поки вони сидять на лекціях і, зрештою, здаються у розпачі після невдалого складання іспитів (наразі майже кожен третій студент кидає навчання)». «Зі свого боку, університети потерпають від тиску студентів. Їм доводиться організовувати проміжні курси, щоб підтягнути тих, хто нібито «готовий до університету», до рівня, на якому вони можуть навчатися» (Bergheim, 2018). Однією з переваг дуальних ОП є те, що компанії можуть безпосередньо впливати на профіль підготовки своїх працівників, а перспективи безпечного початку кар'єри виглядають привабливими для студентів.

За даними Німецької ради з природничих і гуманітарних наук, дуальні ОП характеризуються структурно-інституційним зв'язком між місцями навчання, академічним підходом і практичною значущістю (Wissenschaftsrat, 2013). «Стрімке зростання кількості дуальних ОП свідчить про зростаюче прагнення роботодавців зробити свій внесок у підготовку кваліфікованих фахівців» (Arens-Fischer та ін., 2019, с. 178). Мотивація студентів до вибору дуальної ОП досліджувалась Юргеном Бадде (J. Budde). Він доходить висновку, що для багатьох студентів вирішальним фактором, який спонукає їх взяти участь у програмі дуального навчання, є соціальний прогрес (Budde, 2010, р. 135).

Зі зростанням кількості випускників із атестатами про повну загальну середню освіту та кількості випускників зі ступенем бакалавра, цінність цих кваліфікацій неминуче знижуватиметься (Himmelrath, 2019). Це також означає, що молоді люди все частіше відчують тиск, який змушує їх слідувати цій тенденції, щоб не відставати в професійному плані. Це може призвести до того, що люди матимуть нереалістично високі очікування в професійному плані. Незважаючи на цей прогноз, дослідження, проведене компанією IBM Deutschland GmbH, показало ще в 2006 р., що випускники програм дуального навчання швидше просуваються на керівні посади, мають активне кар'єрне зростання і підвищення заробітної плати.

У нашому інтерв'ю взяли участь 8 студентів Міжнародного університету кооперативної освіти в Кельні, які навчаються за ОП «Менеджмент». Мета бесіди полягала в тому, щоб респонденти говорили вільно, але основна увага приділялася конкретним питанням. З інтерв'ю зі студентами стало зрозуміло, що вибір університету і соціального партнера був важливим життєвим рішенням. На прикінцевому етапі навчання вибір останнього виявився більш

важливим, ніж на початку програми. *«Університет, безумовно, був важливішим для мене на початку, озираючись назад, я маю сказати, що, напевно, було б більш логічно [...] надати [партнеру по практиці] такий самий пріоритет [...]».* (Респондент_2). *«Я маю бути чесним і сказати, що потрібно бути дуже обережним при виборі партнера по практиці»* (Респондент_4). Збіг теорії і практики часто розглядається в інтерв'ю як вирішальний момент для успіху або невдачі успішного партнерства між університетом і компанією. Наприклад, Респондент_3 зазначає, що його соціальному партнеру було важко *«реалізувати те, чого ми навчилися під час навчання»*. Респондент_5 пояснює це тим, що соціальний партнер не охоплював сфери, якими він займався під час навчання. Цей відгук однозначно вказує на труднощі в узгодженні теорії та практики. З'ясувалось також, що ефективно поєднання теорії і практики має користь для студентів, коли в компанії працюють люди з досвідом роботи в університеті і навпаки.

Інтеграція практичного досвіду в університетську програму оцінюється студентами загалом позитивно. Респондент_2 зазначає: *«У вас є кейси [з практики], які ви також можете згадувати на заняттях і на лекціях, так що ви можете сказати: «А, я вже мав досвід, ось як це було...»»*. Є зрозумілим, що їхні власні очікування і точка зору майбутніх роботодавців відіграють певну роль у прийнятті рішення на користь дуальної програми навчання (Респондент_7, Респондент_5).

Усі студенти відзначили, що для майбутніх роботодавців важливим є досвід роботи потенційного працівника: *«Я обрав програму дуального навчання в першу чергу для того, щоб одержати досвід роботи»* (Респондент_2). Респондент_7 зазначає: *«Я думав, що це, безумовно, справить позитивне враження на майбутніх роботодавців, і саме тому я хотів одержати практичний досвід»*. Кожен з опитаних не акцентував увагу на тому, що на вибір його професії був здійснений вплив з боку друзів, батьків чи інших людей з їхнього соціального оточення. Однак тенденція до академізації в суспільстві в цілому помітна і серед опитаних студентів. Усі респонденти прагнуть закінчити вищий навчальний заклад і одержати ступінь бакалавра після закінчення школи. Вони не розглядали суто практичне професійне навчання.

Зазначимо, що опитані здобувачі освіти не помічали різниці в професійних вимогах до них і до стажерів на підприємстві: *«Ми відчували, що у нас більше шансів пройти стажування»* (Респондент_1). З коментарів є зрозумілим, що компанії намагаються

заповнити прогалину в навчанні за рахунок студентів, які навчаються за дуальною формою навчання. Ми встановили, що зміст навчання і теми, які вивчаються в університеті викликають значний інтерес і мають вищий пріоритет, ніж теми від компаній. *«Якщо я чув про моделі в університеті на лекціях, особливо коли мова йде про бізнес-психологію, то я також спостерігав їх на практиці»* (Респондент_4). Респондент_7 також зазначає про вплив теорії на практичну роботу: *«Завдяки тому, що я знав теорію, я зміг краще зрозуміти певні робочі процеси в моїй компанії»*. Жоден з опитаних студентів не хоче залишатися у своїй нинішній компанії в довгостроковій перспективі. *«Я там не залишуся. Компанія не досягла своєї мети – одержати постійного працівника, справжнього працівника»* (Респондент_4). Студенти також відзначили відсутність компетентного консультанта на підприємствах, соціальних партнерах: *«Для мене було так, що ніхто з тих, хто працював у готелі, не вчився за дуальною формою, і тому ти завжди залишаєшся трохи осторонь, і розуміння того, що таке програма подвійного диплому, насправді не було»* (Респондент_8).

Отже, за результатами проведеного інтерв'ю встановлено, що студенти, які завершили навчання за дуальною бакалаврською ОП в Міжнародному університеті кооперативної освіти в Кельні (Німеччина), задоволені, як вибором університету, компанії, а також формою навчання. Їхні відповіді свідчать, що в налагодженій німецькій системі дуального навчання є ідеально доповнювані один іншого елементи, а також аспекти, що потребують доопрацювання. До прикладу, мова йде про недостатню інтеграцію теорії в практику за деякими моделями дуального навчання. Встановлено розбіжності у відповідях респондентів, що стосуються перспектив подальшого розвитку дуального навчання. Одні вважають, що в майбутньому основна увага буде більше зосереджена на науковому аспекті, наприклад, шляхом здобуття ступеня магістра або індивідуальної роботи в межах теоретичного етапу. Інша позиція, висловлена в інтерв'ю, полягала в тому, що зміст практичної роботи є більш актуальним, ніж університетська теорія. Кар'єрні запити студентів, які надавали більшого значення практичному досвіду, згодом привели їх до компанії, що відповідала їхній підготовці.

Спираючись на результати проведеного інтерв'ю, доходимо до висновку, що одним із способів ефективного поєднання теорії з практикою в межах дуального навчання є ознайомлення закладом освіти своїх соціальних партнерів зі змістом програми навчання та

визначення теоретичного модуля, до якого соціальний партнер може зробити свій емпіричний внесок. Також констатуємо, що опитані студенти визнають можливість швидкого фінансового успіху завдяки одержанню ступеня бакалавра після закінчення дуальної ОП. З'ясовано також, що з точки зору закладів освіти, дуальна ОП розглядається як відповідь на зростаючу кількість потенційних студентів; з точки зору компаній – вирішення проблеми нестачі кваліфікованих працівників і робочі руки на період навчання.

Отже, дуальне навчання має значний потенціал як інноваційна форма освіти, що швидко розвивається. Це дослідження показало, що для все більшої кількості молодих людей з індивідуальною економічною й академічною мотивацією дуальна концепція є привабливою, а це означає, що необхідність створення зв'язку між різними пріоритетами всіх трьох зацікавлених груп – університета, партнера з практики та студента – є все більш важливим. Уважаємо, що в подальшому актуальним для вивчення є визначення шляхів ефективної співпраці між закладом освіти та соціальним партнером, з метою покращення інтеграції теоретичної складової у практичну, а відповідно підготовки фахівців.

Список посилань

Опушко, Н. Р. (2022). Дуальна освіта в Німеччині: взірць для наслідування. *XII Глухівські наукові читання – 2022. «Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук»*, 20-21 листопада 2022. Глухів, 568–573.

Agarwala, A., & Kerstan, T. (2017, 12 жовтня). Studieren zu viele? *Die Zeit*. <https://www.zeit.de>

Arens-Fischer, W., Dinkelborg, K., & Grunwald, G. (2019). Bedeutung der Theorie-Praxis-Relation zur Kompetenzentwicklung im dualen Studium. *Jahrbuch Angewandte Hochschulbildung*, 2017, 177–190. Springer, Wiesbaden.

Bergheim, M. (2018). Duales Studium auf dem Prüfstand. *Ingenieur.de*. <https://www.ingenieur.de/karriere/bildung/studium/duales-studium-auf-dem-pruefstand/>

Budde, J. (2010). Duales Studium als Aufstiegsprojekt? Bildungswege, Milieulagen und Habitus von Studierenden an Berufsakademien. *Journal für Wissenschaft und Bildung*, 19, 135–147.

Himmelrath, A. (2019, 20 серпня). Für alle einen Master, bitte! Deutschlands Akademisierung. *Deutschlandfunk Kultur*.
https://www.deutschlandfunkkultur.de/deutschlands-akademisierung-fuer-alles-einen-master-bitte.976.de.html?dram:article_id=463818

Kühne, A. (2017, 1 лютого). Das duale Studium muss besser werden; Studium mit Betriebsanbindung. *Der Tagesspiegel*.
<https://www.tagesspiegel.de>

Deutscher Bundestag. (2023). *Unterrichtung durch die Bundesregierung Stellungnahmen zur Wissenschaftlichen Studie «Duales Studium: Umsetzungsmodelle und Entwicklungsbedarfe»* (20. Wahlperiode).
<https://www.bundestag.de>

Wissenschaftsrat. (2013). *Empfehlungen zur Entwicklung des Dualen Studiums: Positionspapier*. <https://www.wissenschaftsrat.de>

— 00 —

УДК [377.014.6:005.6]:005.56-027.542-027.551

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Світлана Кравець,

кандидат педагогічних наук, старший дослідник, завідувач відділу зарубіжних систем професійної освіти Інституту професійної освіти НАПН України,

<https://orcid.org/0000-0002-8878-6241>

e-mail: sveta.kindz@ukr.net

Анотація. На основі аналізу законодавчих актів і нормативно-правових документів схарактеризовано поняття «якість професійної (професійно-технічної) освіти» та складові системи її забезпечення; з урахуванням сучасних потреб споживачів освітніх послуг акцентовано увагу на особливостях визначення орієнтирів функціонування системи внутрішнього забезпечення якості у закладах професійної (професійно-